

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ ТЕОРІЇ НА РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ТВАРИННИЦТВА

THE INFLUENCE OF PHYSICAL THEORY ON ACCOUNTING DEVELOPMENT IN ACCOUNTING AND INFORMATION SECURITY MANAGEMENT

У статті розглянуто, що сьогодні в умовах зменшення поголів'я худоби саме положення теорії фізичної економії та концепції сталого розвитку мають бути обліково-інформаційним забезпеченням управління в галузі тваринництва. Адже на рівні суб'єктів господарювання інформація бухгалтерського обліку є підставою для прийняття рішень у сфері управління такою необхідною галуззю народного господарства. Запропоновано авторське бачення саме того, що фізіократи змінили вектор розвитку теорії бухгалтерського обліку в забезпеченні управління галуззю тваринництва на користь сталого розвитку економіки. Урахування положень «Економічної» таблиці, концепції взаємозв'язку п'яти абсолютних благ, кругообігу енергії землі класифікація теорій бухгалтерського обліку сприяло підвищенню ефективності системи обліку, зміцненню акцентів на сталий розвиток управління галуззю тваринництва та процвітанню аграрної сектору в цілому у забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Ключові слова: теорія фізичної економії, теорії бухгалтерського обліку, тваринництво, облікові системи, абсолютні блага в аграрній сфері.

В статье рассмотрено, что сегодня в условиях уменьшения поголовья скота

именно положения теории физической экономики и концепции устойчивого развития должны быть учетно-информационным обеспечением управления в области животноводства. Ведь на уровне субъектов хозяйствования информация бухгалтерского учета является основанием для принятия решений в сфере управления так необходимой отраслью народного хозяйства. Предложено авторское видение именно того, что физиократы изменили вектор развития теорий бухгалтерского учета в обеспечении управления животноводством в пользу устойчивого развития экономики. Учет положений «Экономической» таблицы, концепции взаимосвязи пяти абсолютных благ, круговорота энергии земли классификация теорий бухгалтерского учета способствовал повышению эффективности системы учета, смещению акцентов на устойчивое развитие управления животноводством и процветанию аграрного сектора в целом в обеспечении продовольственной безопасности страны.

Ключевые слова: теория физической экономики, теории бухгалтерского учета, животноводство, учетные системы, абсолютные блага в аграрной сфере.

УДК 657.05:004.9:631

<https://doi.org/10.32843/infrastruct39-65>

Людвенко Д.В.

к.е.н., доцент, докторант
Национальний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

Liudvenko Dmytro

National Science Center
«Institute of Agricultural Economics»

The article describes the context of livestock population decline today. The theory of physical economy (provisions) and the concept of sustainable development should be the accounting of management in the livestock sector information support. Accounting information is the basis for decision-making in the management at the level of economic entities. This is the much needed sector of the national economy. The theoretical basis for the construction of livestock accounting should be the provisions of the theory of physical economy and the concept of sustainable development, in our opinion. It was the work of physiocrats, foreign and domestic scientists, who indicated the need to research this issue. This is the priority of state accounting, control and implementation of food security of the country. Identify the steps of influencing the formation of theories of animal husbandry are management through the disclosure of their relationship based on physiocratic theory. This is determining the purpose of our study. The study of the provisions of the theory of physical economy allows us to isolate the impact on the development of accounting theories. Its providing management of the livestock industry, in our view. It has not found proper disclosure in the writings of modern scientists. The physiocrats have changed the vector of accounting theory development into secured animal husbandry management in favor of sustainable economic development. It is the author's vision. The theory of physical economy has become not only the basis of accounting, as an information system of sectoral government. This theory has become emergence of advanced accounting in agriculture. Such branching is especially important in animal husbandry. The absolute added value is formed in the economics of sustainable development. There are taking into account the provisions of the Economic Table, the concept of the interconnection of the five absolute benefits, the circulation of the earth's energy, the classification of accounting theories has helped to increase the efficiency of the accounting system. Its to shift the emphasis on the sustainable development of animal husbandry management. The prosperity of the agricultural sector is to ensuring security.

Key words: theory of physical economy, accounting theory, animal husbandry, accounting systems, absolute benefits in the agricultural sector.

Постановка проблеми. Глобальним завданням людства за зростання чисельності населення є проблема подолання масштабного голоду. На вирішення цього завдання працюють усі сфери народного господарства у світі. Зростання населення призводить до розширення площ під будівництво житла та об'єктів соціальної інфраструктури. Як результат, зменшуються площі сільськогосподарських земель для ведення рослинницької та тваринницької діяльності. Усе це призводить до продовольчого колапсу в країні й, як наслідок, до порушення політичної, економічної, соціальної, екологічної, продовольчої безпеки.

Розвиток суспільства та новітніх технологій вимагає здійснення та контролю над біологічними активами в галузі тваринництві – сільськогосподарською худобою.

Теоретичним підґрунтям побудови бухгалтерського обліку в галузі тваринництва, на нашу думку, мають бути положення теорії фізичної економії та концепції сталого розвитку. Саме праці фізіократів, іноземних та вітчизняних учених указали на необхідність дослідження даного питання, пріоритетність державного обліку, контролю та здійснення продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Можна припустити, що батько фізичної економії Ф. Кене вперше поставив перед обліком завдання в діяльності скотарства (сучасному тваринництві) [2]. Проаналізувавши ці завдання, можна визначити предмет та об'єкти бухгалтерського обліку тваринництва як основні елементи організації облікового процесу. Припускаємо, що погляди Ф. Кене та ранніх фізіократів набули подальшого розвитку в працях В.І. Вернадського, С. Подолинського, М. Руденка [5], В.О. Шевчука [9]. Близькими фізіократичній доктрині є дослідження В.М. Жука [1], П.І. Гайдуцького [8], Г.Г. Кірейцева [3], Л.Я. Корнійчук [4], Л.К. Сука [4], присвячені розвитку бухгалтерського обліку галузі тваринництва.

Упевнено можна стверджувати, що дослідження та визначення методологічних та організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку у сфері сільськогосподарського землекористування проводяться [7, с. 23], а от щодо галузі тваринництва – практично відсутні. На нашу думку, це несправедливо, оскільки галузь приймає активну участь у розвитку суспільства та збагачення народу в цілому. Потрібно погодитися з думкою В.О. Шевчук, що ідентифікація та інтерпретація об'єктів обліку саме в галузі тваринництва є дедалі актуальною та необхідною в сучасних еколого-економічних умовах [9, с. 67].

Постановка завдання. Мета статті – визначити етапи впливу на формування теорій бухгалтерського обліку управління галуззю тваринництва через розкриття їх взаємозв'язку на основі фізіократичної теорії.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Беззаперечний факт, що земля – це основний засіб виробництва у сільському господарстві, де унікальною біологічною властивістю є родючість ґрунту – гумус. Це шар, який містить у собі велику кількість сонячної енергії, нагромадженої за рахунок рослин, комах і тварин (рис. 1). Відомим прихильником ідеї теорії фізичної економії є Герой України М.Д. Руденко, який вивів Концепцію про п'ять благ, де відводить худобі одне з провідних місць поряд із землею, зерном, соломною та гноєм. «З погляду природи є своя необхідність у ключовому скотарстві. Далеко не всі землі можна орати – немало таких земель, які легко перетворити на пустелі. Коли етнос гармонійно співіснує з ландшафтом, виробники самі вирішують, як проводити господарство, орати землю чи використовувати пасовища. Там, де орати не можна, сивоволосі мудреці передають із покоління у покоління: не смійте, православні, ворушити землю навіть носками свого взуття...» [5, с. 269]. «Як визначальні для теперішньої і майбутньої життєдіяльності людей об'єкти вони мають бути ретельно відстежуваними» [9, с. 68].

Природа дала людству гумусний шар Землі, рослини, які здатні на фотосинтез, і серед них диво природи – злаки, дала змогу використовувати тваринний світ. Хлібороб із давніх часів орав поле, косив, молотив ... за допомогою тварин. На відміну від тракторів вони продукують угноєння. Але ж тварина – це також природа. Тварин він годував відходами хліборобства, а зерно майже цілком діставалося йому [5, с. 203].

Рис. 1. Місце «людини розумної» в сучасній економіці

Джерело: розроблено автором за [5, с. 249]

Передумовою здійснення такого спостереження, яке виражається через запровадження системи обліку та контролю на рівні підприємства, галузі, держави, є визначення його об'єктів. В.О. Шевчук зазначає: «Облік, контроль та аналіз ефективно виконують покладені на них функції в системах управління економікою сучасних підприємств за умов адекватного визначення їхніх об'єктів. Належна ідентифікація є запорукою визнання та оцінювання цих об'єктів і отримання господарюючими суб'єктами очікуваних економічних вигід від їх ефективного використання» [9, с. 67].

С. Остапчук зазначає, що під час ідентифікації об'єктів обліку у сфері використання сільськогосподарських земель слід урахувувати взаємозв'язок землі та **біологічних активів** у виробничому процесі, а також вплив виробництва на динаміку родючості ґрунту [7, с. 24]. Якщо зменшується кількість худоби (нічим годувати), земля менше отримує гною, органічне вибирається із землі разом із зерном та соломом, родючість із кожним роком падає ... відмирають бактерії – зберігаючи вологи [5, с. 54]. Мінеральні добрива можуть допомогти тільки разом з органічними, без них вони здатні зруйнувати структуру ґрунтів. «Гумус – живий організм, повинен бути наповнений бактеріями, черв'яками тощо... Без органіки, на голій хімії, земля родитиме недовго» [5, с. 291]. Можна отримати «...безліч органічних добрив завдяки контролюваному, «вписаному» у природу нарощуванню поголів'я худоби, яку в даному контексті належить розглядати насамперед у ролі продуцента гною як незамінного мінеральними добривами абсолютного блага» [9, с. 69].

Тому слід погодитися, що процеси відновлення та збереження родючості верхнього шару ґрунту – гумусу мають бути об'єктом постійного спостереження державних органів, адже мають визначальне значення для розвитку національної економіки [7, с. 24]. «Слід відзначити, що найбільш родючі землі нічого не вартували б за відсутності багатств, необхідних для здійснення витрат на культуру земель, через те занепад землеробства в державі слід приписувати не лінощам людей, а їх пильності... Якщо б першочергові затрати здійснювалися в достатньому розмірі, то земля вільно могла би приносити сто і навіть більше чистого продукту на сто річних затрат» [2, с. 416].

«Фундаментальну наукову основу для тлумачення абсолютних благ як новітніх об'єктів обліку, контролю та аналізу створює фізична економія – галузь заснована на природничих засадах економічного знання, започаткована фізіократами» [9, с. 68]. Можемо припустити, що «батько фізичної економії» французький королівський лікар Ф. Кене вперше найбільш комплексно підійшов до визначення об'єктів бухгалтерського обліку в скотарстві.

Вважаємо, що «Економічна таблиця» Ф. Кене стала не тільки першою обліковою моделлю суспільного використання сільськогосподарських земель, а й дала зрозуміти економічні процеси в тваринництві. Основоположні ідеї актуальні й сьогодні та стали б в нагоді у вирішенні стратегічних завдань держави щодо продовольчої безпеки в Україні, і не тільки.

Як відомо, основою для розрахунків, проведених Ф. Кене в «Економічній таблиці», були конкретні дані, зібрані французькими статистиками Вобаном, Бюффоном, Буленвільє, Согреном, Дюпре де Сен-Мором. Саме фізіократи здійснили першу і в науці, і в економічній політиці держави спробу довести на мові цифр теорію виникнення багатства у сфері виробництва, а не за обміну, створивши знамениту «Економічну таблицю» [8, с. 307].

Аналізуючи процес виробництва зерна, Ф. Кене не забуває визначити першочергові об'єкти обліку в галузі тваринництва: «Першочерговими благами, які знаходяться в розпорядженні держави, є люди, земля та **худоба**» [2, с. 15]. У галузі тваринництва найбільш яскраво проявляється виробничий потенціал цих ресурсів.

З арифметичної формули «Економічної таблиці» Ф. Кене виводить співвідношення першочергових витрат для приведення землі в придатний для обробітку стан і щорічних затрат на виробництво додаткового продукту. Так, першочергові витрати в п'ять разів перевищують річні затрати. Згодом учений обґрунтовує, що однією з умов ефективного розвитку землеробства є відрахування 10% від отриманого продукту на першочергові затрати, тобто в сучасному розумінні – на капітальні витрати на поліпшення земель [7, с. 25]. «Ми не говоримо, що землекористувачі щорічно утримують поряд з їхніми щорічними затратами ще десять відсотків на першочергові затрати, але ми стверджуємо, що такою є одна з головних умов процвітання і що всякий раз, коли у будь-якої нації це немає місця, дана нація знаходиться в стані занепаду і за цього занепаду, прогресуючого з року в рік, так, що коли відомий напрям руху, можна визначити шляхом розрахунку момент повної катастрофи» [2, с. 354]. На думку фізіократів, обов'язкові витрати на поліпшення земель повинні нести фермери, але це цілком неможливо без участі у відтворенні галузі тваринництва.

Загальновідомо з теорії фізичної економії, що багатством нації є додатковий продукт землеробства та скотарства. Ф. Кене стверджує, що основа багатства формує виробничі витрати, які в «Економічній таблиці» представлені грошовими потоками.

Праця К. Маркса «Капітал» зазначає, що грошові потоки в «Економічній таблиці» Ф. Кене також правильно пояснені не обігом товарів, а їх

виробництвом, тобто процесом обороту капіталу [2, с. 1002]. Виробничі витрати пов'язані з оборотом матеріальних засобів (насіння, добрива, паливо-мастильних матеріалів та ін.) у виробничому процесі. Ф. Кене пише: «Під майном, що поступає в оборот, не слід розуміти лише те майно, яке під час споживання знищується, а й також майно безплідне або безкорисне, яке стає активним, коли використовується, наприклад, для утворення затрат у великих землеробських підприємствах, ... або ж витрачається на поліпшення земельних ділянок за рахунок скотарства, доходи з яких щорічно поступають в оборот» [2, с. 418].

Таким чином, поряд із витратами на відновлення природного відтворення тварин витрати, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції за участю тварин, є не менш важливим об'єктом обліку у сфері використання сільськогосподарської худоби. «Важливо не тільки визначити взаємовідношення витрат, а й установити їх наявність, природу, розмір, призначення, а також вивчити розподілення та вказати, що отримує кожен на свою частку [2, с. 323].

На нашу думку, вивчення положень теорії фізичної економії дає змогу виокремити вплив на розвиток теорій бухгалтерського обліку в забезпеченні управління галуззю тваринництва, який не

знайшов належного розкриття у працях сучасних науковців (табл. 1).

Уважаємо, що фізична економія стала основою розбудови бухгалтерського обліку як інформаційної системи галузевого й державного управління. Як зазначає В.М. Жук, у сучасних умовах вона теоретичною основою побудови його нової (або оновленої) парадигми у цілому та аграрного сегмента теорії бухгалтерського обліку зокрема [1, с. 58].

Своєчасне виявлення проблем у тваринництві та ефективно їх вирішення повинні всебічно характеризувати стан галузі і пояснювати тенденції змін (рис. 2).

Необхідно нагадати особливості обліку витрат і виходу продукції тваринництва:

1. У тваринництві витрати враховують за галузями, видами або технологічними групами тварин, виробничими підрозділами і видами вироблених витрат.

2. Виробничий процес у тваринництві відрізняється відносною рівномірністю, тому вважається, що всі витрати даного календарного року відносяться до виробництва продукції цього року. Виняток становлять лише такі галузі, як птахівництво, бджільництво, рибництво, де може бути незавершене виробництво на кінець звітного року.

Таблиця 1

Вплив фізичної економії на розвиток теорій бухгалтерського обліку в обліково-інформаційному забезпеченні управління галуззю тваринництва

Фізична економія Ф. Кене		
Автор теорії	Назва теорії	Відображення в забезпеченні управління галуззі тваринництва
І. Шер	Теорія двох рядів	Просте відображення майнового стану господарства, зайнятого в сільському господарстві: чим більше тварин (Актив), тим більше Капітал
Д. Жермані	Теорія мінімальних облікових зусиль	З'являється перше планування в аграрній галузі (тваринництво): • складання планів, кошторисів, інвентаризація • надання простої звітності для керівництва, власників підприємства
Ж. Дюмарше О.П. Рудановський	Позитивна теорія ведення обліку	Правила запису по рахунках у сільському господарстві (тваринництві): тварини мають власні рахунки та субрахунки бухгалтерського обліку за групами, видами тощо
М. С. Лунський	Балансова теорія	• Форма Балансу в сільськогосподарському підприємстві та окремо по галузі • Чотири типи господарських операцій
Дж. Чербоні О.М. Галан	Теорія логісмографії	• Сільськогосподарське підприємство – «живий організм», який є частиною соціальної організації • Праця людини «розумної» з Природою – Біологічним активом (Твариною)
Л.І. Гомберг	Теорія економології	Аналіз господарської діяльності сільськогосподарського підприємства підпорядковується «Законам Природи», яка не залежить від волі людини
П.Т. Саблук В.О. Шевчук В.М. Жук	Сучасна інституціональна теорія бухгалтерського обліку XXI ст.	Зміщення акцентів на сталий розвиток управління галуззю тваринництва: • енергозберігаючий • екологічний • соціальний • юридичний

Джерело: розроблено автором

Рис. 2. Класифікація об'єктів обліку та контролю галузі тваринництва

Джерело: розроблено автором за [6, с. 416]

Рис. 3. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку в галузі тваринництва за фізіократами

Джерело: розроблено автором за [3, с. 50]

3. Технологічний процес у тваринництві характеризується однорідністю виконуваних операцій: годування і догляд за худобою, отримання продукції. Ці операції протікають безупинно і не розмежовуються в часі за видами робіт та окремими операціями.

4. У тваринництві виробничий процес сконцентрований і не залежить від сезонного характеру. Відпадає потреба в розмежуванні витрат по виробничих підрозділах.

Потрібно нагадати, що на вимогу політики сталого розвитку економіки, яка націлена на суб'єкт

господарювання та ефективного використання ресурсів, неможливе без зміни виокремлення об'єкта та предмета бухгалтерського обліку в управлінні галуззю тваринництва (рис. 3). На нашу думку, необхідне нове трактування предмета бухгалтерського обліку управління галуззю тваринництва та об'єктами обліку, що ґрунтується на постулаті інституціональної теорії бухгалтерського обліку, яка дає нове уявлення, що є і буде важливим із погляду запиту інформації в нових економічних умовах господарювання.

Поглиблене уявлення про ідентифікацію об'єктів та предметів бухгалтерського обліку управління галузі тваринництва передбачає новий погляд на господарювання людини в сільському господарстві, що сприятиме політиці сталого розвитку.

Висновки з проведеного дослідження.

Теорія фізичної економії стала основою розбудови бухгалтерського обліку як інформаційної системи галузевого й державного управління. На нашу думку, саме фізіократи змінили вектор розвитку теорій бухгалтерського обліку в забезпеченні управління галуззю тваринництва на користь сталого розвитку економіки. Урахування положень «Економічної таблиці», концепції взаємозв'язку п'яти абсолютних благ, сталий розвиток економіки і поглиблена класифікація теорій бухгалтерського обліку сприяли підвищенню ефективності системи обліку до зміщення акцентів на сталий розвиток управління галуззю тваринництва та процвітання аграрного сектору в цілому.

Разом із тим потрібно поглибити уявлення про формування об'єктів та предметів бухгалтерського обліку управління галуззю тваринництва виходячи з нового погляду на господарювання людини в аграрній сфері. Це дасть змогу сформулювати завдання для подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія / за ред. О.О. Аврамчук. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. 648 с.
2. Физиократы. Избранные экономические произведения / Ф. Кенэ и др. ; пер. с фр., англ. и нем. ; предисл. П.Н. Ключкина. Москва : Эксмо, 2008. 1199 с.
3. Кірейцев Г., Литвиненко В., Мавріна Н. Вплив глобалізації економіки на розвиток системи обліку в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 4. С. 47–53.
4. Корнійчук Л.Я., Шевчук В.О. Футурологія і прогностичні ідеї фізичної економії. Київ : КНЕУ ; НАСОНА, 2012. 72 с.
5. Руденко М.Д. Енергія прогресу. Гносис і сучасність Метафізична поема. Публіцистика. Поема. Київ : Журналіст України, 2008. 716 с.
6. Сук Л.К., Сук П.Л. Бухгалтерський облік у галузях народного господарства : навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ : Україна, 2007. 308 с.
7. Остапчук С.М. Фізіократичні засади бухгалтерського обліку використання земель сільсько-

господарського призначення. *Вісник ЖДТУ*. 2014. № 4(70). С. 23–30.

8. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання / В.М. Жук та ін. ; за ред. Ю.О. Лупенка та ін. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. 502 с.

9. Шевчук В.О. Активи як об'єкти обліку, контролю та аналізу: проблеми еколого-економічної ідентифікації та інтерпретації. *Облік і фінанси*. 2013. № 1(59). С. 66–73.

REFERENCES:

1. Zhuk V.M. (2009) *Kontseptsiya rozvitku bukhgalters'kogo obliku v agrarnomu sektori ekonomiki*: [Concept of development of accounting in the agrarian sector of the economy]. Kyiv: NNTs "Institut agrarnoi ekonomiki" UAAN. (in Ukraine)
2. Kene F. and others (2008). *Fiziokrati. Izbrannie ekonomicheskie proizvedeniya*. [Physiocrats. Selected economic works]. Moscow: Eksmo. (in Russian)
3. Kireytshev G., Litvinenko V., Mavrina N. (2014) *Vpliv globalizatsii ekonomiki na rozvitok sistemi obliku v Ukraini* [Impact of globalization of the economy on the development of the accounting system in Ukraine]. *Bukhgalters'kiy oblik i audit*, no 4, pp. 47-53.
4. Kornichuk L., Shevchuk V. (2012) *Futurologia i prognostichni idei fizichnoi ekonomii* [Futurology and prognostic ideas of physical economy]. Kyiv: Ukraina. (in Ukraine)
5. Rudenko M. (2008) *Energia progresu. Gnosis i suchasnist'. Metafizichna poema. Publicistika. Poema*. [Energy of progress. Gnosis and Modernity A metaphysical poem. Nonfiction. Poem]. Kyiv: Zhurnalist Ukraini. (in Ukraine)
6. Suk L.K, Suk P.L. (2007) *Bukhgalters'kiy oblik u galuzyakh narodnogo gospodarstva* [Accounting in the branches of the national economy]. Kyiv: Ukraina. (in Ukraine)
7. Ostapchuk S. (2014) *Fiziokratichni zasadi bukhgalters'kogo obliku vikoristannya zemel' sil'skogospodars'kogo priznachennya* [Physiocratic principles of accounting for the use of agricultural land]. *Visnyk ZhSTU*, no 4 (70), pp. 23-30.
8. Zhuk V. M. and others (2013) *Fizichna ekonomia u vimirah teorii i praktiki gospodaruvannya* [Physical economy in the measurement of theory and practice of management]. Kyiv: NNTs "Institut agrarnoi ekonomiki" UAAN. (in Ukraine)
9. Shevchuk V. (2013) *Aktivi yak ob'ekti obliku, kontrolyu ta analizu: problem ekologo-ekonomichnoi identifikatsii ta interpretatsii* [Assets as objects of accounting, control and analysis: problems of ecological and economic identification and interpretation]. *Oblik i finansy*, no 1 (59). pp. 66-73.